

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИПИНЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА В ЛИТОВСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Брюхно О. В.,

*аспірант кафедри господарського та адміністративного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Стаття присвячена дослідженню адміністративно-правового регулювання припинення громадянства в Литовській Республіці та Україні. Автором здійснено порівняльний аналіз сучасного стану національного законодавства та законодавства Литовської Республіки, що регулює сферу громадянства. У зв'язку з цим запропоновано пропозиції вдосконалення законодавства України в адміністративно-правовому аспекті шляхом наближення його до міжнародних стандартів та норм на прикладі Литовської Республіки.

Статья посвящена исследованию административно-правового регулирования прекращения гражданства в Литовской Республике и Украине. Автором осуществлен сравнительный анализ современного состояния национального законодательства и законодательства Литовской Республики, регулирующего сферу гражданства. В связи с этим озвучены предложения совершенствования законодательства Украины в административно-правовом аспекте путем приближения его к международным стандартам и нормам на примере Литовской Республики.

The article is devoted to the study of administrative and legal regulation of the termination of citizenship in the Republic of Lithuania and Ukraine. The author carried out a comparative analysis of the current state of the national legislation and legislation of the Republic of Lithuania regulating the sphere of citizenship. In connection with this, proposals were made to improve the legislation of Ukraine in the administrative-legal aspect by bringing it closer to international standards and norms on the example of the Republic of Lithuania.

Ключові слова: припинення громадянства, підстави припинення громадянства, законодавство Литовської Республіки та України, адміністративно-правове регулювання припинення громадянства.

Постановка проблеми. Нині актуальною та проблемною залишається тема припинення громадянства. Тому в цій статті пропонуємо розглянути процедуру припинення громадянства в Литовській Республіці та порівняти її з Україною з метою вдосконалення національного законодавства шляхом наближення його до норм міжнародного права.

Ця тема була предметом дослідження таких вчених, як В.Б. Авер'янов, Р.Б. Бедрій, Ю.П. Битяк, С.В. Ківалов, О.В. Кузьменко, О.Є. Кутафін, Н.В. Пильгун, В.О. Серьогіна та ін. Вони приділяють значну увагу дослідженню таких важливих аспектів: підстави припинення громадянства, порядок припинення громадянства в Литовській Республіці та Україні, механізм реалізації, а також прогалини в законодавстві України.

Мета статті – проаналізувати законодавство Литовської Республіки та законодавство України, що регулюють процедуру припинення громадянства.

Виклад основного матеріалу. В законодавстві Литовської Республіки, як і в законодавстві України, правові відносини у сфері громадянства регулюються Конституцією [1; 2] та законом.

В Україні діє Закон «Про громадянство України» (далі – Закон України) [3] від 18 січня 2001 р., а в Литовській Республіці – Закон «Про громадянство» від 2 грудня 2010 р. № XI-1196 (далі – Закон Литовської Республіки) [4].

Особливість Закону Литовської Республіки, насамперед, полягає в тому, що він вживає термін «втрата громадянства», коли ж Закон, що діє в Україні, вживає термін «припинення громадянства».

У такому разі наукове тлумачення поняття «втрата громадянства» й аналіз особливостей припинення громадянства в юридичній літературі розглядається як «автоматичне припинення громадянства за певних умов».

О.Є. Кутафін, своєю чергою, зазначає, що під припиненням громадянства за ініціативою держави, зокрема, розуміється «втрата громадянства незалежно від волі громадянина або всупереч

його волі» [9]. Однак доцільно все ж погодитись із думкою В.О. Серьогіна, який вважає, що втрата громадянства – це «фактичне припинення постійного правового зв'язку з державою, що виявляється у певних діях фізичної особи» [10].

Згідно з ч. 3 та ч. 8 ст. 3 Закону Литовської Республіки, громадянин Литовської Республіки не може одночасно бути громадянином іншої держави, за винятком передбачених у цьому Законі випадків. Також громадянин Литовської Республіки не може бути позбавлений громадянства. Громадянство Литовської Республіки втрачається тільки за встановленими цим Законом підставами та порядком [4].

Зокрема, ст. 7 Закону Литовської Республіки закріплює низку випадків, коли громадянин Литовської Республіки може одночасно перебувати і в громадянстві іншої держави: якщо громадянство Литовської Республіки та громадянство іншої держави особа отримала при народженні і їй не виповнився 21 рік; якщо особа видворена з окупованої Литовської Республіки (Литви) до 11 березня 1990 р. та у зв'язку з цим отримала громадянство іншої держави; якщо особа залишила Литву до 11 березня 1990 р. та отримала громадянство іншої держави; якщо особа є нащадком зазначеного в п. 2 або п. 3 цієї статті особи; якщо особа під час укладання шлюбу з громадянином іншої держави автоматично отримала громадянство цієї держави; якщо особі не виповнилося 21 рік та вона стала прийомною дитиною громадян (громадянина) Литовської Республіки до досягнення нею 18 років, і на підставі цього отримала громадянство Литовської Республіки згідно з ч. 1 ст. 17 цього Закону; якщо особі не виповнилося 21 рік; якщо вона, громадянин Литовської Республіки, до досягнення нею 18 років стала прийомною дитиною громадян (громадянина) іншої держави і через це отримала громадянство іншої держави; якщо громадянство Литовської Республіки особа отримала як виняток, будучи громадянином іншої держави; якщо громадянство Литовської Республіки особа отримала, маючи статус біженця в Литовській Республіці [4].

Відповідно до ст. 8 Закону Литовської Республіки, держава вважає громадянином Литовської Республіки того, хто перебуває одночасно і в громадянстві іншої держави, як громадянина Литовської Республіки. Проте наявність громадянства іншої держави не звільняє його від обов'язків громадянина Литовської Республіки, встановлених у Конституції, законах та інших правових актах Литовської Республіки [4].

У ст. 24 Закону Литовської Республіки визначено, що громадянство Литовської Республіки втрачається: внаслідок відмови від громадянства Литовської Республіки; внаслідок набуття громадянства іншої держави, за винятком передбачених Законом випадків; на встановлених міжнародними договорами Литовської Республіки підставах; якщо громадянин Литовської Республіки служить на військовій службі іншої держави без дозволу Уряду Литовської Республіки; якщо громадянство Литовської Республіки набуто внаслідок подання фальшивих документів або іншим обманним шляхом; у разі виявлення зазначених у ст. 22 цього Закону обставин, внаслідок яких щодо цієї особи не могло бути здійснено прийняття до громадянства (поновлення у громадянстві, повернення громадянства) Литовської Республіки; у разі виявлення того, що рішення про громадянство Литовської Республіки особи прийнято з порушенням цього або інших законів Литовської Республіки та якщо громадянин Литовської Республіки, відповідно до п.п. 1, 6 і 7 ст. 7 цього Закону перебуває одночасно в громадянстві іншої держави, після досягнення ним 21 року та не відмовився від громадянства іншої держави [4].

Зокрема, ст. 25 Закону Литовської Республіки закріплює право громадянина Литовської Республіки на відмову від громадянства, яке не може бути жодним чином обмежене, за винятком зазначених Законом випадків. Наприклад, клопотання громадянина Литовської Республіки про відмову від громадянства Литовської Республіки не може розглядатися, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину або стосовно нього є вирок суду, що набув законної сили і підлягає виконанню. Також клопотання громадянина Литовської Республіки про відмову від громадянства Литовської Республіки не може розглядатися, якщо він залишиться без громадянства [4].

Разом із тим ст. 26 Закону Литовської Республіки визначає, що громадянин Литовської Республіки після отримання громадянства іншої держави втрачає громадянство Литовської Республіки з дня набуття громадянства іншої держави, за винятком осіб, які відповідно до п.п. 1–5, 7 ст. 7 цього Закону можуть бути одночасно громадянами Литовської Республіки та громадянами іншої держави. Зокрема, громадянин Литовської Республіки після отримання громадянства Литовської Республіки зобов'язаний протягом 2 місяців із дня отримання громадянства іншої держави повідомити про це в письмовій формі Уповноваженого Урядом Литовської Республіки орган або Дипломатичне представництво або консульську установу Литовської Республіки. Якщо особа у встановлений ч. 2 цієї статті час не виконала обов'язки, то вона несе передбачену законодавством Литовської Республіки відповідальність [4].

Відповідно до ч. 3 та ч. 4 ст. 32 Закону Литовської Республіки прийняття рішення про втрату громадянства Литовської Республіки внаслідок відмови від нього, набуття громадянства іншої держави або вступ на службу в іншу державу без дозволу Уряду Литовської Республіки, а також згідно з п. 8 ст. 24, ч.ч. 2 і 4 ст. 28 цього Закону належить до компетенції Міністра внутрішніх справ [4].

Міністр також наділений повноваженнями звертатися до Вільнюського окружного адміністративного суду щодо втрати громадянства після виявлення того, що громадянство Литовської Республіки особа отримала внаслідок подання підроблених документів або іншим обманним шляхом, а також після виявлення зазначених у ст. 22 цього Закону обставин, внаслідок яких громадянство Литовської Республіки не могло бути надано, відновлено або повернуто, або після виявлення того, що рішення про громадянство Литовської Республіки особи прийнято з порушенням цього Закону або інших законів Литовської Республіки [4].

Окрім того, уповноважений Урядом Литовської Республіки орган, відповідно до ч.ч. 3 та 5 ст. 33 Закону Литовської Республіки, розглядає питання і документи щодо втрати громадянства Литовської Республіки шляхом відмови від нього, набуттям громадянства іншої держави або вступом на службу іншої держави без дозволу Уряду Литовської Республіки, а також згідно з п. 8 ст. 24, ч.ч. 2 і 4 ст. 28 цього Закону та надає Міністру внутрішніх справ пропозиції щодо цих питань, розглядає питання і документи про втрату громадянства Литовської Республіки після виявлення того, що громадянство Литовської Республіки особа набула внаслідок подання підроблених документів або іншим обманним шляхом, а також після виявлення зазначених у ст. 22 цього Закону обставин, внаслідок яких громадянство Литовської Республіки не могло бути надано, відновлено або повернуто, або після виявлення того, що рішення про громадянство Литовської Республіки особи прийнято з порушенням законодавства Литовської Республіки, і надає Міністру внутрішніх справ пропозиції щодо звернення до Вільнюського окружного адміністративного суду з цих питань [4].

Відповідно до ст. 34 Закону Литовської Республіки, Вільнюській Окружний адміністративний суд на підставі клопотання Міністра внутрішніх справ приймає рішення про втрату особою громадянства Литовської Республіки після встановлення факту, що громадянство Литовської Республіки вона набула внаслідок подання підроблених (фальшивих) документів або іншим обманним шляхом, а також після виявлення зазначених у ст. 22 цього Закону обставин, внаслідок яких громадянство Литовської Республіки не могло бути надано, відновлено або повернуто, або після виявлення того, що рішення про прийняття до громадянства Литовської Республіки особи прийнято з порушенням приписів цього Закону або інших законів Литовської Республіки [4].

Рішення про втрату громадянства Литовської Республіки, приймаються наказом Міністра внутрішніх справ, які є остаточними та не підлягають оскарженню в адміністративних судах. Рішення про втрату громадянства особою оприлюднюється в Додатках «Інформаційні повідомлення» в офіційному виданні Литовської Республіки [4].

Варто звернути увагу на те, що ч. 1 ст. 45 Закону Литовської Республіки визначає, що особи, які відповідно до ст. 7 цього Закону мають право одночасно належати до громадянства Литовської Республіки та іншої держави і які до прийняття цього Закону втратили громадянство Литовської Республіки внаслідок набуття громадянства іншої держави, наділені правом подавати клопотання про повернення громадянства Литовської Республіки за встановленими в ст. 21 цього Закону підставами і в установленому в ст. 42 порядку. Такі клопотання можуть подаватися протягом 3 років із моменту введення в дію цього Закону [4].

Отже, з метою припинення (відмови) громадянства Литовської Республіки особа має звернутися до уповноваженого органу з такими документами: клопотанням (заявою) про відмову від громадянства Литовської Республіки, клопотанням про відмову дитини від громадянства Литовської Республіки (встановленої форми); документами, що засвідчують наявність в особи громадянства Литовської Республіки. Якщо документи, що засвідчують громадянство Литовської Республіки, особі не були їй видані, то додається:

- документ, виданий Уповноваженим Урядом Литовської Республіки, або дипломатичним представництвом, або консульською установою Литовської Республіки, який підтверджує, що особа перебуває в громадянстві Литовської Республіки;

- документ, що засвідчує особу, виданий органом іноземної держави, якщо такий документ був виданий особі;

- виданий компетентним органом іноземної держави документ, який засвідчує, що особа перебуває в громадянстві цієї держави або бажає набути громадянства цієї держави після втрати громадянства Литовської Республіки (та складена у вільній формі письмова згода дитини від 14 до 18 років про втрату громадянства Литовської Республіки) [7].

Зокрема, для того щоб оформити документи про втрату громадянства Литовської Республіки задля набуття іншого громадянства, особі необхідно подати такі документи до уповноваженого органу Литовської Республіки:

- письмова заява в довільній формі про прийняття особи до іноземного громадянства;
- копія документа, що підтверджує громадянство Литовської Республіки;
- документ, який підтверджує набуття іноземного громадянства, або копія такого документа;

– документи, що підтверджують зазначені в п.п. 1–5 або в п. 7 ст. 7 Закону Литовської Республіки умови, за яких громадянин Литовської Республіки одночасно має право на громадянство Литовської Республіки та громадянство іншої держави, а саме: громадянство Литовської Республіки та громадянство іншої держави, що було отримано при народженні; документ про те, що особа була вислана з окупованої Литовської Республіки до 11 березня 1990 р. та отримала громадянство іншої держави; документ, що особа залишила Литву до 11 березня 1990 р. та отримала громадянство іншої держави; документ, що особа є нащадком зазначеної в п. 2 або п. 3 цієї статті особи; документ, на підставі якого у процесі укладення шлюбу з громадянином іншої держави через сам факт особа набула громадянство цієї держави; документ, що особа не досягла 21 року, якщо до досягнення нею 18 років її всиновив громадянин (громадяни) іншої держави, у зв'язку з чим вона отримала громадянство іншої держави [7].

Якщо повідомлення надсилається реєстраційною поштою або через посередника, то повідомлення та додані до нього копії документів мають бути нотаріально завірени. А видані органами іноземних держав документи мають бути легалізовані або завірени апостилем, якщо міжнародні договори Литовської Республіки та правові акти Європейського Союзу не передбачають інших положень, а також перекладені литовською мовою [7].

Своєю чергою, ч. 1 ст. 2 Закону України визначає, що в Україні діє принцип єдиного громадянства – громадянства держави Україна, що виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України [3].

Як і в законодавстві Литовської Республіки, якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України [3].

Згідно зі ст. 17 Закону України, підставами для припинення громадянства можна назвати вихід із громадянства, втрата громадянства та підстави, передбачені міжнародними договорами України [3].

Отже, першою формою припинення громадянства є вихід із громадянства України. Тобто відповідно до ст. 18 Закону України громадянин України (дитина), який постійно проживає за кордоном, може вийти з громадянства України за його клопотанням (за клопотанням одного з батьків) [3].

Якщо дитина виїхала разом із батьками на постійне проживання за кордон і батьки виходять із громадянства України, за клопотанням одного з батьків разом із батьками з громадянства України може вийти і дитина. Якщо один із батьків виїхав разом із дитиною на постійне проживання за кордон і виходить із громадянства України, а другий залишається громадянином України, дитина може вийти з громадянства України разом із тим із батьків, який виходить із громадянства України, за його клопотанням. А якщо один із батьків виїхав разом із дитиною на постійне проживання за кордон і виходить із громадянства України, а другий є іноземцем чи особою без громадянства, то дитина може вийти з громадянства України разом із тим із батьків, який виходить із громадянства України, за його клопотанням [3].

Також Законом України передбачено, що якщо дитина виїхала на постійне проживання за кордон і її батьки вийшли з громадянства України, дитина може вийти з громадянства України за клопотанням одного з батьків, а якщо дитина виїхала на постійне проживання за кордон з одним із батьків і він вийшов із громадянства України, а другий є громадянином України, то дитина може вийти з громадянства України за клопотанням того з батьків, який вийшов із громадянства України. Якщо дитина виїхала на постійне проживання за кордон з одним із батьків і він вийшов із громадянства України, а другий є іноземцем чи особою без громадянства, дитина може вийти з громадянства України за клопотанням того з батьків, який вийшов із громадянства України [3].

У Законі України зазначено, що дитина, яка набула громадянства України за народженням, якщо на момент її народження батьки або хоча б один із них були іноземцями чи особами без громадянства, може вийти з громадянства України за клопотанням одного з батьків незалежно від місця проживання дитини. А якщо дитина усиновлена подружжям, один з якого є громадянином України, а другий є іноземцем, може вийти з громадянства України за клопотанням усиновителя, який є іноземцем. Дитина, усиновлена іноземцями або особами без громадянства, може вийти з громадянства України за клопотанням одного з усиновителів [3].

Вихід із громадянства України також допускається, якщо особа набула громадянство іншої держави або отримала документ, виданий уповноваженим органом іноземної держави, що громадянин України набуде її громадянство, якщо вийде з громадянства України. Однак вихід дітей віком від 14 до 18 років із громадянства України може відбуватися лише за їхньою згодою [3].

Закон України передбачає й випадки, коли вихід із громадянства України не допускається: якщо особі в Україні повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або стосовно неї в Україні є обвинувальний вирок суду, що набрав законної сили і підлягає виконанню [3].

Для того, щоб оформити вихід із громадянства України за народженням необхідно звернутися до територіального підрозділу Державної міграційної служби України. Особа (заявник) подає такі документи: заява про вихід із громадянства України (у 2 примірниках); копія паспорта громадянина України для виїзду за кордон із відміткою про виїзд на постійне проживання за кордон або копія паспорта громадянина колишнього СРСР зразка 1974 р. із відміткою про виписку з території України (якщо у заявника відсутній один із цих документів, на підтвердження факту перебування у громадянстві України і факту постійного проживання за кордоном подають відповідні довідки, видані територіальним органом Державної міграційної служби України або дипломатичним представництвом (консульською установою) України); документ, який свідчить, що заявник набув громадянство іншої держави (держав) або документ, виданий уповноваженим органом іншої держави, в якому міститься інформація, що громадянин України отримує громадянство іноземної держави за умови, якщо вийде з громадянства України, та фотокартки. Зокрема, для виходу з громадянства України дитини подають:

- копію свідоцтва про народження дитини, копію документа, що підтверджує перебування дитини в громадянстві України;
- документ, який свідчить, що дитина набула громадянство іншої держави (держав), або документ, виданий уповноваженим органом іншої держави, що дитина отримує громадянство іноземної держави, якщо вийде з громадянства України (цей документ не вимагається, якщо законодавство держави, громадянство якого набуває дитина, передбачає набуття громадянства цієї держави дитиною внаслідок набуття громадянства його батьками або одним із них);
- заяву дитини віком від 14 до 18 років про згоду на вихід із громадянства України;
- документ, яким підтверджується виїзд дитини на постійне проживання за кордон (за потреби);
- документ, яким підтверджується, що батьки дитини вийшли із громадянства України (за потреби), та копію рішення суду або дипломатичного представництва (консульської установи) України про усиновлення дитини або рішення органу держави, на території якої проживає дитина, про усиновлення дитини, яке визнають дійсним в Україні (за потреби) [8].

Тобто під виходом із громадянства розуміється добровільне припинення громадянства, яке здійснюється за особистим клопотанням (заявою) громадянина, що подається до відповідного органу [3].

Наступною підставою припинення громадянства є втрата громадянства України.

Відповідно до ст. 19 Закону України втрата громадянства відбувається за умов добровільного набуття громадянином України громадянства іноземної держави, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття та добровільним набуттям громадянства іноземної (іншої) держави вважаються всі випадки, коли громадянин України для набуття громадянства іншої держави мав звертатися із клопотанням (заявою) про таке набуття відповідно до порядку, встановленого національним законодавством держави, громадянство якої набуто. Також якщо набуття особою громадянства України відбулося внаслідок обману, свідомого подання неправдивих відомостей або фальшивих документів та добровільний вступ на військову службу іншої держави, яка згідно з законодавством відповідної держави не є військовим обов'язком чи альтернативною (невійськовою) службою [3].

За Законом України, не вважаються добровільним набуттям іноземного громадянства випадки, коли відбулося: одночасне набуття дитиною за народженням громадянства України та громадянства іншої держави (держав); набуття дитиною, яка є громадянином України, громадянства своїх усиновителів внаслідок усиновлення її іноземцями; автоматичне набуття громадянином України іншого громадянства внаслідок одруження з іноземцем; автоматичне набуття громадянином України, який досяг повноліття, іншого громадянства внаслідок застосування законодавства про громадянство іноземної держави, якщо такий громадянин України не отримав документ, який підтверджує наявність у нього громадянства іншої держави. Крім випадків, коли внаслідок втрати громадянства, громадянин України стає особою без громадянства (апатридом) [3].

Припинення громадянства внаслідок його втрати відбувається на підставі подання до територіальних органів Державної міграційної служби України, дипломатичних або консульських установ України таких документів: клопотання про втрату громадянства України; документ, що підтверджує перебування особи в громадянстві України; документ, що підтверджує добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, разом із документом, який підтверджує, що на момент такого набуття громадянин України досяг повноліття або документ, який підтверджує, що особа набула громадянство України внаслідок обману, свідомого подання неправдивих відомостей або фальшивих документів, тобто довідка територіального органу Державної міграційної служби України, дипломатичного представництва або консульської установи, що іноземець, який подав зобов'язання припинити іноземне громадянство, не подав документ про припинення цього громадянства, виданий уповноваженим органом відповідної держави, уповноваженому органу України протягом 2 років із моменту його прийняття до громадянства України, а незалежних від особи причин неотримання

документа про припинення іноземного громадянства не існує; інформація територіальному органу Державної міграційної служби України, що іноземець, який подав декларацію про відмову від іноземного громадянства, не повернув паспорт іноземної держави в уповноважені органи цієї держави; інформація, що на момент прийняття до громадянства України були підстави, за наявності яких особа не набуває громадянства України, інформація про інші неправдиві відомості та фальшиві документи, які були подані на підтвердження виконання умов прийняття до громадянства України, також можна документ, який підтверджує, що громадянин України добровільно вступив на військову службу іншої держави, яка відповідно до законодавства цієї держави не є загальним військовим обов'язком або альтернативною (мається на увазі невійськова) службою, та документ, що підтверджує, що громадянин України внаслідок втрати громадянства України не стане особою без громадянства [8].

Останнім та не менш важливим у переліку підстав припинення громадянства в Законі є пункт «за підставами, передбаченими міжнародними договорами України» [3]. В юридичній літературі ми можемо знайти, що як і за набуття, так і за припинення громадянства України, до них, зокрема, зараховують оптацію та трансферт.

Оптація – це набуття громадянства на основі його вибору у зв'язку з територіальними змінами. Особи, які проживають на частині території однієї держави, яка переходить під суверенітет іншої держави, отримують право оптації в порядку і у терміни, що визначені договором між відповідними державами або встановлені державою в односторонньому порядку. Проте саме право оптації полягає в праві особи вибрати собі громадянство: або залишити громадянство тієї держави, на території якої вона проживала раніше, або набути громадянства тієї держави, під суверенітет якої переходить ця територія. У разі залишення старого громадянства особа має у визначений термін покинути територію свого проживання, в разі вибору нового громадянства вона залишається в місці свого проживання.

Доречно зазначити, що оптація можлива не тільки в груповому порядку, тобто у разі репатріації, а й в індивідуальному – у разі одруженні, ліквідації подвійного або множинного громадянства. Зокрема, у всіх перелічених випадках вона здійснюється лише на основі добровільного вибору громадянства [11].

Водночас трансферт відрізняється від оптації тим, що зміна громадянства відбувається автоматично. Тобто це певний обмін населенням між державами на основі міжнародної угоди. Незважаючи на те, що сучасне міжнародне право не допускає автоматичної зміни громадянства, то його втрата (набуття) здійснюється поза волею особи [11].

Датою припинення громадянства є дата видання відповідного указу Президента України [3].

Зокрема, відповідно до ст. 20 Закону України громадянин України, який подав заяву про вихід із громадянства України або щодо якого оформляється втрата громадянства, до видання указу Президента України про припинення громадянства України користується всіма правами і несе всі обов'язки громадянина України [3].

Своєю чергою, ст. 21 Закону України зазначає, що рішення про оформлення набуття громадянства України скасовується, якщо особа набула громадянство України відповідно до ст.ст. 8, 10 цього Закону шляхом обману, внаслідок подання свідомо неправдивих відомостей або фальшивих документів, приховування будь-якого суттєвого факту, за наявності якого особа не може набути громадянство України [3].

Розділ IV Закону України закріплює повноваження таких органів та посадових осіб, які приймають рішення щодо громадянства, в тому числі й щодо припинення: Президент України, Комісія при Президенті України з питань громадянства, Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері громадянства, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, Міністерство закордонних справ України, дипломатичні представництва, консульські установи. Також, крім зазначених органів, приймати рішення про припинення громадянства в Україні можуть суди.

Згідно із ст. 22 Закону України, Президент України має повноваження приймати рішення і видавати укази відповідно до Конституції України і цього Закону про припинення громадянства України, визначати порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства та виконання прийнятих рішень та затверджувати Положення про Комісію при Президенті України з питань громадянства [3].

Ст. 23 Закону України, своєю чергою, закріплює повноваження Комісії при Президенті України з питань громадянства. Ця комісія розглядає заяви про вихід із громадянства України та подання про втрату громадянства України і вносить пропозиції Президенту України щодо задоволення цих заяв та подань, повертає документи про вихід із громадянства України уповноваженому центральному органу виконавчої влади з питань громадянства або Міністерству закордонних справ України для їх оформлення відповідно до вимог чинного законодавства України та контролює виконання рішень, прийнятих Президентом України з питань громадянства [3].

У ст. 24 Закону України визначено компетенцію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, який займається прийняттям заяв разом із необхідними документами щодо виходу з громадянства України, перевіркою правильності оформлення документів, наявності підстав для виходу з громадянства України і відсутності підстав, з яких не допускається вихід із громадянства України, надсиланням заяв разом зі своїм висновком на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства, підготовкою подань про втрату особами громадянства України і разом із необхідними документами надсилання їх на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства, виконанням рішень Президента України з питань громадянства, вилученням в осіб, громадянство яких припинено або стосовно яких скасовано рішення про оформлення набуття громадянства України, паспортів громадянина України, тимчасових посвідчень громадянина України, паспортів громадянина України для виїзду за кордон та виданням довідок про припинення громадянства України, веденням обліку осіб, які припинили громадянство України [3].

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, також зобов'язаний раз на півроку інформувати Комісію при Президентові України з питань громадянства про виконання рішень Президента України з питань громадянства.

Крім того, варто звернути увагу, що у ст. 24 Закону України відсутнє чітке зазначення органу, який здійснює повноваження у сфері громадянства, однак на підставі аналізу законодавства України, що регулює припинення громадянства, можемо дійти висновку, що це Державна міграційна служба України, яка також здійснює свої повноваження згідно з Постановою Кабінету Міністрів України, затвердженою Положенням про Державну міграційну службу України № 360 від 20 серпня 2014 р., в якому відбувається часткове дублювання повноважень [3; 6].

Щодо повноважень Міністерства закордонних справ України, дипломатичних представництв та консульських установ України, то вони приймають заяви разом із необхідними документами щодо виходу з громадянства України, перевіряють правильність їх оформлення, наявність підстав для виходу з громадянства України, відсутність підстав, за наявності яких не допускається вихід із громадянства України, і разом із висновком надсилають на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства, готують подання про втрату особами громадянства України і разом із необхідними документами надсилають їх на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства, скасовують прийняті ними рішення про оформлення набуття громадянства України, виконують рішення Президента України з питань громадянства, вилучають в осіб, громадянство України яких припинено або щодо яких скасовано рішення про оформлення набуття громадянства України, паспорти громадянина України для виїзду за кордон, тимчасові посвідчення громадянина України, видають довідки про припинення громадянства України та ведуть облік осіб, які припинили (набули) громадянство України [3].

Також варто зазначити, що відповідно до ст. 26 Закону України, будь-які рішення з питань громадянства можуть бути оскаржені у встановленому законом порядку до суду [3]. Проте, на жаль, не визначено, до суду якої саме юрисдикції особа може звернутися для оскарження рішень із питань громадянства або (та) дій, бездіяльності посадових і службових осіб, які порушують порядок розгляду справ про громадянство. З аналізу положень ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України випливає, що оскарження рішення або (та) дії, бездіяльність посадових і службових осіб належить до адміністративної юрисдикції [5].

Висновки. Отже, дослідження припинення громадянства на прикладі України та Литовської Республіки є досить важливим політико-правовим завданням для України, адже має на меті вдосконалити законодавство шляхом аналізу міжнародної європейської практики.

Враховуючи неузгодженість національного законодавства, рекомендуємо внести до нього такі зміни: конкретизувати положення ст. 24 Закону України тим, який центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства; чітко визначити компетенцію органів публічної адміністрації, що приймають рішення про припинення громадянства України; закріпити перелік документів, на підставі яких відбувається вихід із громадянства України безпосередньо в Законі, а не в підзаконних нормативно-правових актах на прикладі Литовської Республіки; визначити в Законі, що до суду саме адміністративної юрисдикції особа може звернутися для оскарження рішень із питань громадянства або (та) дій, бездіяльності посадових і службових осіб, які порушують порядок розгляду справ про громадянство відповідно до ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 02.03.2019).
2. Конституція Латвійської Республіки від 25 жовтня 1992 р. URL: http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/law/lit_konst1.htm (дата звернення: 08.03.2019).
3. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>(дата звернення: 08.03.2019).
4. О гражданстве Латвийской республики : от 02.12.2010 р. № XI-1196. URL: https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/87071/100825/F1684225019/LTU87071_Ru (дата звернення: 09.03.2019).
5. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV (в редакції від 4 листопада 2018 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.03.2019).
6. Положення про Державну міграційну службу України : Постанова Кабінету Міністрів від 20.08.2014 р. № 360. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 360. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF> (дата звернення: 13.03.2019).
7. Офіційний сайт департаменту міграції Міністерства внутрішніх справ Латвійської Республіки. URL: <http://www.migracija.lt/index.php?376103281> (дата звернення: 11.03.2019).
8. Про порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень : Указ Президента України від 27 червня 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 588. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215/2001#n62> (дата звернення: 03.03.2019).
9. Кутафин О.Е. Избранные труды: вт. Т. 3. Российское гражданство : монография. Москва : Проспект, 2011. 592 с. URL: https://biblioclub.ru/index.php?page=author_red&id=83490 (дата звернення: 15.11.2018).
10. Серьогін В.О. Конституційне право України : навчальний посібник. Харків : ХНУВС, 2010. 368 с. URL: <http://uchebnik-online.net/book/19-konstitucijne-pravo-ukrayini-navchalnij-posibnik-serogin-vo.html> (дата звернення: 20.11.2018).
11. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право. Харків : Одиссей, 2008. 704 с. URL: <https://readbookz.net/pbooks/book-33/ua/> (дата звернення: 21.11.2018).